

ПРАВИЛА СКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТНИХ РУБРИК (I)

Наукова бібліотека НаУКМА

Оксана Бруй

Квітень 2007

I. ПРОЦЕС ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТНИХ РУБРИК

- ✘ Аналіз документа
 - + Титульна сторінка
 - + Зміст
 - + Анотація
 - + Передмова, післямова
 - + Текст
 - + Бібліографія
 - + Показчики

I. ПРОЦЕС ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТНИХ РУБРИК

✘ Важливо знайти:

- ✘ Ключові фрази та слова, що описують зміст твору у цілому.

✘ Відповідь на питання:

- + Про що твір у цілому?
- + Висвітлена одна тема чи кілька?
- + Якщо кілька, то пов'язані вони між собою чи ні?
- + Якщо ні, то чи домінує одна тема над іншими? Яка?
- + Що описується у творі: об'єкт (живий, неживий), продукт, стан, явище, дія, процес і т.п.?
- + Чи мова іде про конкретне місце, конкретний період часу?
- + Чи мова іде про конкретних осіб, організації, заходи?

УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗМІСТУ

- ✘ Предметні рубрики складаються лише на теми, що займають не менше 20% всього твору
- ✘ Виключення становлять заздалегідь обумовлені теми. (Наприклад, Києво-Могилянська академія).

УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗМІСТУ

- ✘ Визначаються лише ті рубрики, що найбільше відповідають загальній темі роботи.
- ✘ Не визначаються рубрики, що представляють підтеми, які включені у ширшу рубрику.

УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗМІСТУ (ПРИКЛАДИ)

Назва: Енциклопедія бойових мистецтв

650 #4 \$а Бойові мистецтва \$v Енциклопедії.

[Не визначаються окремі заголовки для карате, дзю-до і т.п. замість або на додачу до Бойові мистецтва.]

Назва: Починаючи гімнастику.

650 #4 \$а Гімнастика.

[Не визначаються окремі заголовки для стрибків через коня, акробатики і т. д. замість або на додачу до Гімнастика.]

ДВОРІВНЕВЕ ІНДЕКСУВАННЯ

- ✘ Якщо у документі виділяється окрема підтема при розгляді загальної теми, то рубрики приписуються і для підтеми, і для загальної теми.

ДВОРІВНЕВЕ ІНДЕКСУВАННЯ (ПРИКЛАДИ)

✘ *Назва:* Енергетичні системи Італії...

650 #4 \$a Енергетика \$z Італія.

651 #4 \$a Італія \$x Енергетична політика.

650 #4 \$a Нетрадиційні джерела енергії \$z Італія.

650 #4 \$a Енергетичні ресурси \$z Італія.

650 #4 \$a Сонячна енергія \$z Італія.

✘ *Назва:* Матеріали до історії Скитії-України IV-V століть : походження та дії гунів...

650 #4 \$a Гуни \$x Історія.

651 #4 \$a Україна \$x Історія \$y 4-5 ст.

КАТАЛОГІЗАЦІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ

- ✘ Предметні рубрики визначаються у відповідності до каталогізаційного опрацювання документа.
 - + Для бібліографічного запису, що представляє зібрання (періодичне видання, монографічну серію або примірник з багатьох частин) визначаються рубрики, що характеризують загальний зміст цілого зібрання.
 - + Для запису, що представляє роботу аналітичного змісту (окремий том, розділ, стаття), визначаються рубрики, що представляють специфічний зміст документа.

КАТАЛОГІЗАЦІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ (ПРИКЛАДИ)

- ✦ *Назва:* Політологія: науковий збірник...
650 #4 \$a Політологія \$v Наукові збірники.
- ✦ *Назва:* Нелегка дорога до порозуміння : до питання генези українсько-польського військово-політичного співробітництва 1917-1921 рр...
651 #4 \$a Україна \$x Міжнародні відносини \$z Польща \$y 1917-1921.
651 #4 \$a Польща \$x Міжнародні відносини \$z Україна \$y 1917-1921.

КІЛЬКІСТЬ РУБРИК

- ✘ Кількість рубрик змінюється в залежності від роботи, яку каталогізують.
- ✘ Для деяких документів достатньо однієї рубрики.
- ✘ В основному використовується максимум 6 рубрик; в особливих випадках – більше.
- ✘ Бажано присвоювати роботі не більше 10 рубрик.
- ✘ Рубрики розміщуються у порядку важливості.

ПРАВИЛО ТРЬОХ

- ✘ Якщо зміст документа не розкривається однією узагальненою рубрикою, то складаються дві чи три предметні рубрики.

- ✘ ПРИКЛАД

Назва: Подорожуючи країнами моєї мрії...

651 #4 \$a Малайзія \$x Подорожі.

651 #4 \$a Індонезія \$x Подорожі.

651 #4 \$a Філіппіни \$x Подорожі.

[Ширша рубрика “*Південно-Східна Азія*” не складається.]

ПРАВИЛО ТРЬОХ

✘ Коли мова іде про чотири об'єкти або більше, то приписується рубрика, що є ширшою за змістом. Твір про пшеницю, кукурудзу, рис та ячмінь матиме рубрику **Злаки**.

✘ **ПРИКЛАД**

Назва: Вирощування злаків...

650 #4 \$a Злаки \$x Вирощування.

ВИКЛЮЧЕННЯ - ТВОРИ ПРО КОНКРЕТНИХ ОСІБ.

- ✘ Твори про чотирьох осіб матимуть чотири різні іменні рубрики.
- ✘ Якщо ж у творі йдеться про п'ять і більше осіб, то використовується загальна рубрика. Але обов'язково подається анотація, де вказуються ці особи (до 10 осіб).
- ✘ Якщо осіб більше, ніж 10, то і анотація носить загальний характер.

ТВОРИ ПРО КОНКРЕТНИХ ОСІБ (ПРИКЛАДИ)

- ✘ *Назва:* Будда Шакьямуни ; Конфуцій ; Мухаммед ; Франциск Ассизський : біографічні повістования...
600 04 \$a Будда Шакьямуні.
600 04 \$a Конфуцій, \$d 551-479 до н.е.
600 04 \$a Будда.
600 04 \$a Франциск Ассізький, \$d 1182-1226.
- ✘ *Назва:* Українські радянські письменники : критичні нариси...
520 8# \$a У творі йдеться про життєвий та творчий шлях українських письменників: М. Стельмаха, Ю. Яновського, І. Ле, О. Гончара, О. Довженка, М. Бажана.
650 #4 \$a Література, українська \$y 20 ст. \$x Критика та аналіз.
650 #4 \$a Письменники, українські \$y 20 ст.

КОНКРЕТНІСТЬ

- ✘ Рубрики складаються настільки конкретними, наскільки конкретна тема, яку вони розкривають. Це означає, що вони не повинні бути ні ширшими, ні вужчими за зміст твору.

- ✘ ПРИКЛАДИ

Назва: Коти...

650 #4 \$а Коти.

(а не Зоологія, Ссавці чи Домашні тварини)

Назва: Залізо...

650 #4 \$а Залізо.

(а не Метали чи Металургія).

ПЕРЕДКООРДИНАЦІЯ ТА ПОСТКООРДИНАЦІЯ – ДВА ПІДХОДИ ДО СКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТНИХ РУБРИК

- ✘ **Посткоординація** – оперування простими лексичними одиницями, що не поєднані у словосполучення та фрази.
- ✘ **Передкоординація** – попереднє поєднання (координація) елементів теми в одну рубрику для забезпечення комплексного пошуку. При застосуванні передкоординації складні поняття виражаються словосполученнями і фразами, а порядок слів є жорстко установленим і записаним у авторитетний файл, словник, список, тезаурус. Прикладом передкоординаційної системи є Предметні заголовки Бібліотеки Конгресу.

ПЕРЕДКООРДИНАЦІЯ ТА ПОСТКООРДИНАЦІЯ

- ✘ **Посткоординація** (практика Предметних рубрик Бібліотеки Конгресу США до 1950 рр.)
 - 650 #4 \$a Цукрова промисловість \$z
Сполучені Штати.
 - 650 #4 \$a Тарифи \$z Сполучені Штати.
- ✘ **Передкоординація** (сучасна практика Предметних рубрик Бібліотеки Конгресу США)
 - 650 #4 \$a Тарифи на цукор \$z Сполучені Штати.

ПЕРЕДКООРДИНАЦІЯ ТА ПОСТКООРДИНАЦІЯ

- ✘ Рекомендується використання переважно передкоординаційної системи.
- ✘ Але у випадках, коли елементи неможливо скомбінувати у єдиний заголовок, навіть із підзаголовками, рубрики мають складатися так, щоб взяті разом вони відображали тему роботи. Це є практикою із застосуванням багатьох комплексних та багатоелементних тем і вимагає посткоординації, інакше зміст не буде розкрито повністю.

ПЕРЕДКООРДИНАЦІЯ ТА ПОСТКООРДИНАЦІЯ

- ✘ Назва: Ліпідний метаболізм у жуйних тварин...
650 #4 \$a Жуйні тварини \$x Метаболізм.
650 #4 \$a Ліпіди \$x Метаболізм.
- ✘ Назва: Рано овдовілі матері у В'єтнамі...
650 #4 \$a Матері \$z В'єтнамі \$x Статистика.
650 #4 \$a Вдови \$z В'єтнамі \$x Статистика.
- ✘ Назва:Профілактика наркотической залежності у дітей и молодежи : учебное пособие...
650 #4 \$a Наркотична залежність \$x Профілактика та контроль \$v Навчальні посібники.
650 #4 \$a Молодь \$x Наркотична залежність \$v Навчальні посібники.
650 #4 \$a Діти \$x Наркотична залежність \$v Навчальні посібники.

ПЕРЕВІРКА РЕЗУЛЬТАТІВ ПРЕДМЕТИЗАЦІЇ

- ✘ Щоб переконатися у правильності складених предметних рубрик, треба відповісти на питання:
 - + Чи поєднують складені рубрики цей твір із творами на подібну тему?
 - + Чи виражають вони зміст твору?
 - + Чи виражають вони специфічність твору?
 - + Уявіть що ви читач і запитайте себе:
 - ✘ Чи будете ви шукати матеріал саме під цією рубрикою, щоб знайти цей тип матеріалу?
 - ✘ Чи будете ви задоволені якщо вам буде потрібен матеріал саме на цю тему і ви знайдете цю роботу?

II. ПОРЯДОК РУБРИК У ЗАПИСІ

- ✘ Рубрика, що представляє головну тему роботи, визначається як перша предметна рубрика.
- ✘ Якщо головну тему не можна представити однією рубрикою, то визначаються дві рубрики (як виключення – більше), які, взяті разом, виражають головну тему.
- ✘ Для індивідуальних біографій як перша предметна рубрика подається ім'я особи, якій присвячена робота.
- ✘ Для творів про конкретну організацію чи захід як перша предметна рубрика подається наймення організації чи заходу.

РОБОТА З ДВОМА ОДНАКОВО ВАЖЛИВИМИ ТЕМАМИ

- ✘ Якщо робота має дві однаково важливі теми, то предметна рубрика другої теми подається одразу ж після першої предметної рубрики, але перед будь-якою рубрикою другорядних тем.

ПОРЯДОК ВВЕДЕННЯ ДРУГОРЯДНИХ ТЕМ

- ✘ Предметні рубрики другорядних тем подаються в будь-якому порядку після рубрик(и) головних(ої) теми(тем).

III. МОВА ПРЕДМЕТНИХ РУБРИК

- ✘ Предметні рубрики, у переважній більшості випадків, подаються українською мовою.**

ПРЕДМЕТНА РУБРИКА – ТЕМАТИЧНИЙ ТЕРМІН

- ✘ Заголовки та підзаголовки в предметних рубриках – тематичний термін, зазвичай, подаються українською мовою.
- ✘ Виключення:
 - + мови програмування
 - + ПРИКЛАД
650 #4 \$a Pascal (Мова програмування)
(В таких випадках, назви зазначаються мовою оригіналу, а уточнення – українською мовою.)

ПРЕДМЕТНА РУБРИКА – АВТОР/НАЗВА АБО НАЗВА

- ✘ Предметні рубрики на критичні роботи про авторські твори та твори, які не мають автора подаються українською мовою, не залежно від того, якою мовою написаний твір чи критика на нього.
- ✘ В авторитетних записах відображаються всі відомі варіанти написання імен авторів та назв творів будь якими мовами.
- ✘ Мовою оригіналу також подаються
 - + власні назви мультимедійних ігор,
 - + комп'ютерних програм і
 - + теле та радіо програм.

(В таких випадках, назви зазначаються мовою оригіналу, а уточнення – українською мовою.)

КРИТИЧНІ РОБОТИ (ПРИКЛАДИ)

- ✘ *Назва:* История "Повестей Белкина" / С. Шварцбанд.
600 14 \$a Пушкін, О. С. \$q (Олександр Сергійович), \$d 1799-1837. \$t Повісті Белкіна.
- ✘ *Назва:* The legend of the Novgorodian White Cowl : the study of its "prologue" and "epilogue" / Miroslav Labunka.
630 04 \$a Повість про Новгородського білого клобука.
- ✘ *Назва:* Scott Fitzgerald and his world...
600 14 \$a Фіцджеральд, Ф. С. \$q (Френсіс Скотт), \$d 1896-1940. \$t Понад прірвою в житі.

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ІГРИ, КОМП. ПРОГРАМИ, ТЕЛЕВІЗІЙНІ ПРОГРАМИ (ПРИКЛАДИ)

- ✘ 630 04 \$a Quake (Гра)
- ✘ 630 04 \$a Word 97 (Комп'ютерна програма)
- ✘ 630 04 \$a Самый умный (Телевізійна програма)

ПРЕДМЕТНА РУБРИКА – НАЙМЕНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ.

- ✘ Предметні рубрики на організація, зазвичай подаються українською мовою.
- ✘ Виключення становлять назви теле та радіо каналів.

+ ПРИКЛАДИ

610 24 \$a ICTV (Телевізійний канал)

610 24 \$a CNN (Телевізійний канал)

(В таких випадках, назви зазначаються мовою оригіналу, а уточнення – українською мовою.)